
Sakallı, E. (2020). Ahıskalı Türklerde Sünnet Geleneği. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:3, Sayı: 2, 332 – 346.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 01.07.2020

Kabul / Accepted: 17.08.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

AHISKALI TÜRKLERDE SÜNNET GELENEĞİ

Erol SAKALLI*

Öz

1944 yılındaki sürgünden sonra bugün dünyanın farklı bölgelerinde yaşamlarını sürdüren Ahıskalı Türkler, bu süre boyunca hem dillerini hem de kültürlerini korumayı başarmışlar; âdet ve geleneklerini sürdürmüşlerdir. İnsan hayatının en önemli dönüm noktaları olan doğum, evlilik, ölüm gibi, sünnet de Ahıskalı Türkleri arasındaki önemli geleneklerden ve uygulamalardan biridir. Sünnet töreni/düğünü için özel hazırlıklar yapan Ahıskalı Türkler için bu özel günün olmazsa olmazları arasında mevlit okutulması, kirve, oyunlar ve geleneksel yemekler yer alır.

Bu çalışmada, Ahıskalı Türklerin millî şairi Mircevat Ahıskalı'dan yapılan derlemede elde edilen verilerle Ahıskalı Türkleri arasındaki sünnet gelenekleri incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Ahıskalı Türkler, kültür, gelenek, sünnet âdetleri.

---

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, erol.sakalli@usak.edu.tr ORCID: 0000-0001-9596-4686

THE CIRCUMCISION TRADITIONS AMONG THE AHISKA TURKS

Abstract

Since their exile from the Ahıska region in 1944, the Ahıska Turks have been living in different parts of the world and they have been able to maintain their linguistic and cultural values thanks to their commitment to their customs and traditions. Circumcision is one of the turning points in a man's life such as birth, marriage, and death and so it is such an important event among the Ahıska Turks. The essentials of a circumcision ceremony in the tradition of the Ahıska Turks are mevlit 'reciting the holy Koran', kirve 'the best man of the boy/s', games and dances; and of course food.

This article examines and analyses the circumcision traditions and practices of the Ahıska Turks within the framework of the information obtained from Mircevat Ahıskalı, the national poet of the Ahıska Turks, during an interview.

Keywords: *The Ahıska Turks, culture, customs and traditions, circumcision customs, circumcision practices.*

Giriş

Ahıskalı Türkler, Türkiye Türklerinin kuzeydoğudaki ucudur. Bu Türk topluluğunun adındaki Ahıska, coğrafi bir adlandırmadır ve bu bölge bugün Gürcistan sınırları içindedir. 1944 yılına kadar burada yaşayan Ahıskalı Türkler, 14 Kasım gecesi yüzlerce yıllık toprakları olan Ahıska'dan sürgün edilmiş, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'a yerleştirilmişlerdir (Veyselöglü, 1999; Zeyrek, 2001; Aydıngün vd., 2006; Buntürk, 2007; Sakallı, 2016). Hem sürgün sırasında hem de sürgün sonrası yerleştikleri bölgelerdeki yaşam koşulları ve tabii ki devam eden İkinci Dünya Savaşı sebebiyle pek çok Ahıskalı Türk hayatını kaybetmiş, kalanlar ise zorlu bir hayat mücadelesiyle karşı karşıya kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi tüm Sovyetler Birliği halkı gibi Ahıskalı Türklerin de kısmen rahat bir nefes almasını sağlamıştır. Ancak sürgün edilen diğer halklara geri dönüş izni verilirken Ahıskalı Türkler bu izin verilmemiştir. Yaşadıkları yerlere sosyokültürel olarak uyum sağlamayı başaran Ahıskalı Türkler, bu ülkelerde maddi ve manevi olarak iyi yerlere gelmişler ancak vatana dönüş mücadelesini asla bırakmamışlardır. Yaşadıkları hemen hemen her bölgede vatan cemiyetleri kuran Ahıskalı Türkler, sürekli olarak Ahıska'ya dönme çabası içinde olmuşlardır. Ne var ki, 1989 yılında Özbekistan'da yaşanan olaylar, Ahıskalı Türkler için ikinci bir trajedi, ikinci bir göçün habercisi olmuştur. Ahıskalı Türkler karşı yapılan saldırılar sonucunda yüzlerce Ahıskalı Türk hayatını kaybetmiş, binlercesi de Rusya'nın değişik bölgelerine tahliye edilmiş ya da kendi imkânlarıyla başta Azerbaycan olmak üzere, Sovyetler Birliği'nin değişik bölgelerine göçmüşlerdir. Rusya'nın Krosnadar Kray bölgesine giden Türkler, burada da bekledikleri rahat bir yaşama kavuşmamışlardır. Krasnodar Kray'ın yerel yetkilileri Ahıskalı Türkler karşı ayrımcı ve ötekileştirici bir tutum içinde olmuş, onlara hakları olan oturma ve çalışma iznini vermemiştir. Bu da, buradaki Ahıskalı Türklerin eğitim, sağlık, istihdam gibi temel insani haklarına ulaşmalarını engellemiştir (Aydıngün vd., 2006; Koriouchkin, 2009; Kolukırık, 2011; Sakallı, 2016; Kurt ve Açıköz, 2017).

Tüm bu süreç içinde, Ahıskalı Türkler haklarını korumak ve Ahıska'ya geri dönüş hakkını elde etmek için çalışmalarına devam etmişlerdir. Seslerini uluslararası arenada da duyurmaya başlayan Ahıskalı

Türklerin Krasnodar Kray'da yaşadıkları da ses getirmiş, 2002 yılında Amerika Birleşik Devletleri on bin Ahıskalı Türk aileyi ülkesine kabul edeceğini duyurmuştur. 2004 yılı itibarıyla ABD'ye yerleşmeye başlayan Ahıskalı Türklerin bu ülkedeki nüfusu günümüzde, çok net veriler olmamakla birlikte, on binin üzerindedir.

Bugün Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya, ABD, Ukrayna, Gürcistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gibi on farklı ülkede yaşamlarını sürdüren Ahıskalı Türklerin yaşadıkları her yerde, o ülkenin yaşam biçimine uyum sağladığı görülmektedir (Sakallı ve Özcan, 2016). Her ne kadar yaşadıkları yerlere uyum sağlamış olsalar da, Ahıskalı Türkler, düğünden doğuma, sünnetten cenazeye kendi örf ve âdetlerini yaşatmaktalar, bu özel günlerdeki uygulamaları hala devam ettirmektedirler.

Ahıskalı Türklerin geleneklerini sürdürürken, bunları güncellediği de gözden kaçmamalıdır. Bunda Ahıskalı Türklerin Türkiye'yi yakından takip etmesinin büyük bir rolü vardır. 1990'lı yıllardan itibaren uydu teknolojisinin gelişmesi ve 2000'li yıllar ile de internet teknolojisinin gelişmesi, iletişimin ve ulaşımın kolaylaşması, Türkiye dışında yaşayan Ahıskalı Türklerin Türkiye'yi daha yakından takip edebilmelerine olanak sağlamıştır (Sakallı, 2019). Bu da zaten oldukça benzer olan geleneklerin artık neredeyse tamamen aynı olmasına yol açmıştır.

Yöntem

Ahıskalı Türkler arasındaki sünnet geleneklerini ele alan bu çalışmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu görüşmede kaynak kişi Mircevat Ahıskalı'dır. Ahıskalı Türkler arasında hem şiirleriyle hem de roman ve hikâyeleriyle oldukça tanınmış bir isim olan M. Ahıskalı, aynı zamanda Ahıskalı Türklerin tarihi ve gelenekleriyle ilgili araştırmalar da yapmaktadır. Dolayısıyla, kendisinden derlediğimiz bu bilgiler hem Mircevat Ahıskalı'nın deneyimleri sonucu hem de araştırmaları sonucu elde ettiği verileri içermektedir.

1960 yılında Özbekistan'da dünyaya gelen Mircevat Ahıskalı, bugün Bursa'da ikamet etmektedir. Bu çalışmanın temelini oluşturan görüşme, Ahıskalı'nın Bursa'daki evinde 24/08/2019 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, Ahıskalı Türkler arasındaki sünnet geleneklerinin ve bu geleneklerdeki güncel değişimlerin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Dolayısıyla, hem Ahıskalı Türkler arasındaki sünnet geleneklerine hem de genel olarak Türk kültüründeki sünnet geleneklerine yer verilmiş ve karşılaştırma yapılmıştır.

Sünnet

Sünnet sözünün Türkçede üç anlamı vardır: 1- Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz; 2- erkek çocukta, erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi; 3- sünnet düğünü (Güncel Türkçe Sözlük).

İkinci anlamıyla sünnetin tarihi oldukça eski dönemlere gitmektedir. Türk kültüründe İslam diniyle birlikte görülmeye başlayan ve İslam dininin bir gereği olarak görülen sünnet, kültürel olarak antik uygarlıklardan beri görülen bir uygulamadır. “Sünnet, ilkel toplumlarda ve gelişmiş ülkelerde dinî-kültürel bir ritüel biçiminde uygulanmış, aynı zamanda tedavi edici ve hastalık önleyici yönüyle modern tıpta yer almıştır. Genellikle Sâmi/İbrâhimî gelenekle (Yahudilik, İslâm, Kıptî Hıristiyanlık) özdeşleştirilmekle birlikte tarih öncesi dönemlere ve farklı coğrafyalara uzanır... Avustralya, Polinezya, Malinezya ve Amerika yerlileriyle çeşitli Afrika kabilelerinde ... eski Mısır toplumunda olduğu gibi çocukluktan yetişkinliğe geçiş (ergenlik) ve cemaate katılma (inisiyasyon) töreni kapsamında icra edilmektedir. ... Asya (Çin ve Hindistan), Avrupa ve Kuzey Amerika'da -müslüman ve yahudi kesim hariç- dinî-kültürel bir ritüel biçiminde sünnet uygulaması mevcut olmamakla birlikte erkek ve nâdiren kız sünneti XIX. yüzyılın sonlarından itibaren İngiltere, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Afrika, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde tıbbî ve ahlâkî gerekçelerle icra edilmektedir” (TDV İslâm Ansiklopedisi).

Türk Kültüründe Sünnet

Türk kültüründe erkeklığe adım atma olarak algılanan sünnet, erkek çocuklar ve aileleri için önemli bir törendir. Her ne kadar, erkek olmak algısının son derece yeni bir toplumsal kabul (Öncül, 2019: 128) olduğu düşünülse de, günümüzde bu algının yaygınlığı da inkâr edilemez. İnsan hayatının önemli geçiş dönemleri olarak *doğum*, *evlenme* ve *ölüm* kabul edilir (Örnek, 1971). Bu dönemler arasında yer almayan hem sünnet hem de askere gitme, özellikle Anadolu Türkleri arasında erkekler için son derece önemli iki aşamadır. Her ikisi de bir çeşit erkeklığe adım atma törenidir. Bundan dolayı,

sünnet törenleri de en az evlilik törenleri ya da düğünler kadar önem verilen uygulamalar olagelmıştır.

Anadolu’da hem tören olarak hem de cerrahi işlem olarak sünnet uygulamaları, Osmanlı döneminden bu yana net bir biçimde takip edilebilmektedir. Sabuncuoğlu’nun *Cerrahiye-i İlhaniye* adlı eseri, sünnet konusundaki ilk bilimsel eserdir (Büyükcinal, 2015: 105). *Cerrâhiyetü’l-Haniyye* adıyla da bilinen bu eser, Osmanlı döneminde “cerrahi alanda yazılmış çok az sayıdaki eserlerin en önemlisidir” (Önler, 2017: 1318).

Öte yandan, Osmanlı dönemi sünnet düğünleri de son derece önemlidir ve bu sünnet düğünleri ile ilgili bilgileri de *sûrnâmelerden* öğrenebilmekteyiz. Sûrnâmeler, sûr-ı hümayunların yani, padişahların erkek çocuklarının sünnet törenlerinin ya da kız çocuklarının veya kız kardeşlerinin evlilik törenlerinin anlatıldığı manzum, mensur ya da manzum—mensur karışık olarak yazılan eserlerdir (Arslan, 2007; Sunay, 2017). “Orhan Gazi’nin, 1298’de, Yarhisar Beyinin kızı Holofıra (Nilüfer Hatun) ile evlilikleri nedeniyle düzenlenen eğlencelerle başlayan imparatorluğun yıkılışına değin süren Osmanlı şenlik tarihinin, yazılı belgelerde, ‘sûrnâme’lerde yaşatılması, devletin törensel etkinliklerinin, geleneklerinin yerleşmesine koşut bir gelişme gösterir” (Sevinçli, 2006: 378).

Osmanlı döneminde yapıldığı bilinen ilk büyük sünnet töreni 1365’te I. Murat’ın şehzade Bayezid için yaptırdığı sünnet törenidir (Korkmaz, 2004). Sünnet şenlikleri içinde en büyüğü ve en görkemlisi ise 1582 yılında, III. Murat’ın şehzade Mehmet için yaptırdığı ve 52 gün süren sünnet şenliğidir (Nutku, 1987; Terzioğlu, 1995; Arslan, 2002; And t.y.). Bu şenlikler sonraki yüzyıllarda da devam ettirilmiştir ve bu şenliklere öylesine özel bir önem verilmiştir ki, “düğün süresince her gün ne yapılacağı, kimlere ne zaman ziyafet verileceği, kimlerin huzura kabul edileceği, hangi gün hangi eğlencelerin yapılacağı, hatta temizlik ve düzenin nasıl sağlanacağı vs. önceden hazırlanan bir programla tespit edilirdi” (Baykal, 2008: 72).

Tüm törenlerde olduğu gibi, sünnet törenlerinde de çocukların özel kıyafetler giymeleri de eskiden beri devam eden bir uygulamadır. “Osmanlı’da gelir düzeyi uygun olan ailelerde çocuklara özel sünnet giysileri alınır ya da diktirilirdi. Bunlar genellikle pantolon, yelek, ceket, fes, ayakkabı (sonraları sünnet takkesi) gibi temel parçalardan oluşurdu. En önemli aksesuar, göğüs kafesini çaprazlayan ve üzerinde simlerle ‘maşallah’ sözcüğü

işlenmiş olan zemini saten olan bir çeşit kuşaktı. Sünnet giysisine altın takılar, muskalar da iliştileriyordu” (Büyüknal, 2015:110). Sonraki süreçte kılıç, kemer ve kalpak gibi aksesuarlarla tamamlana asker üniformasına benzer sünnet kıyafetleri ya da fes, papyon gibi aksesuarlarla tamamlanan sivil kıyafetler sünnet giysisi olarak kullanılmıştır (Ceranoğlu ve Özlü, 2016).

Osmanlı dönemi sünnet şenliklerinin önemli bir tarafı da konuklara verilen yemeklerdir. Çorbadan pilava, etten tatlıya kadar çeşit çeşit sunulan yemekler hem Türk mutfağının çeşitliliğini hem de ihtişamı göstermesi açısından oldukça önemlidir (Ağarı, 2018).

Günümüzde de benzer sünnet gelenekleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde, küçük farklılıklarla da olsa, temelde aynı biçimde devam ettirilmektedir. Ahıskalı Türklere de benzer gelenekler mevcuttur.

Ahıskalı Türklere Sünnet

Ahıskalılarda çocuğun sünnet olması için belli bir yaş seçilmez. Genelde üç ila on yaş arasında çocukların sünnet olma yaşı olarak görülür ve ailenin durumuna göre sünnet yapma tarihi belirlenir. Eğer bir ailede iki erkek çocuk varsa, iki çocuk için ayrı ayrı yapılacak olan masraflardan kaçınmak için, küçük erkek çocuğun yaşına bakılmaksızın ikisinin sünneti bir arada yapılır (Kaynak Kişi). Sünnet yaşı seçilirken genellikle çocuğun çok büyümemesi ama aynı zamanda sünnet düğününü hatırlayabilecek ve bu düğünden keyif alabilecek kadar büyümüş olması göz önüne alınır. Bu da genellikle 5-10 yaşları arasına karşılık gelir. Ancak son yıllarda, yenidoğan sünneti de oldukça yaygınlaşmıştır (Yeşildağ ve Büyüknal, 2004: 44). Çocuk doğar doğmaz sünnet edilmekte, dileyen aileler daha sonraki bir dönemde sünnet düğünü yapmayı tercih etmektedir.

Orta Asya Türklere pek görülmeyen, ancak Anadolu'da yaygın olarak görülen “kirve” olayı Ahıskalılarda da mevcuttur. Sünnet sırasında, çocuğu kucağında tutan, sünnet masraflarının büyük bir kısmını karşılayan kişiye Ahıska ağzında “kirva” denir. Anadolu'da “kirve” ya da bölgelere göre “kivre” (Derleme Sözlüğü) olarak da kullanılan bu söz, Eren (1999:246)'e göre, Ermenice *k'awor* sözünden alınmıştır. Kirvelik *sanal akrabalık*, *tasavvurî akrabalık* gibi çeşitli terimlerle karşılanan sonradan kazanılmış bir akrabalık türüdür (Tezcan, 1982; Kudat, 2004). Kirvelik oldukça önemli bir kurumdur çünkü kirve sünnet olan çocuğun babası sayılacak kadar yakın biri

olarak kabul edilir. Artık, kirve ve çocuğun ailesi birbirleriyle yakın akrabadır ve bu akrabalıkta çok derin bir yakınlık ve içtenlik vardır (Köksal, 1991). Kimi yörelerde kirvelik yoluyla akrabalığa kutsal bir değer atfedilmiştir ve kan bağı akrabalığından çok daha fazla önem verilmiştir (Yıldırım, 2011).

Ahıskalı Türklerde de sünnet olacak çocuğun mutlaka kirvesi olur. Eğer bir ailede sünnet olacak çocuk sayısı iki ise ailenin kirve olmasını istediği kişi iki çocuğa da aynı anda kirve olur. Kirve olacak kişi genellikle sünnet olacak çocuğun babası tarafından belirlenir. Baba, en çok güvendiği arkadaşlarından veya akrabalarından birine oğlunun kirvesi olmasını teklif eder ya da kirvelik önerisi babanın bir dostu veya yakın akrabası tarafından kendiliğinden yapılır. Kirveliği üstlenmesi istenilen veya kendisi kirve olmak isteyen kişinin bu geleneği yerine getirebilmesi için maddi durumunun müsait olması gerekir. Çünkü kirve çocuğun baştan ayağa bütün giysileri yanında, anne ve babasına, varsa dede ve ninesine ve ailenin diğer fertlerine hediyeler almalıdır, düğünde de elinden geldiğince masrafların bir kısmını üstlenmelidir. Çünkü kirve çocuğun tüm sorumluluğunu üstlendiği için çocuğun ikinci babası olur ve artık yakın akrabadan daha yakın sayılır. Sünnet olan çocuk, kirvesinin bir oğlu sayılır ve bu çocuk kendisine kirve olan kişinin kızıyla, bazı bölgelere göre ise yeğenleriyle dahi evlenemezler. Hatta “oğlan, kirvesinin sokağından don gömlekle dahi geçemez” diye söylenir. Eskiden kirve genellikle aileler arasındaki dostluk pekişsin diye akraba olmayanlardan seçilirmiş. Ancak günümüzde sünnet olan çocuğun öz amcasının dahi kirve olduğu görülmektedir. Ahıskalı Türklerde kirvelikle ilgili bazı ilginç inanışlar da vardır. Bunlardan biri de bir kişinin, eğer bir çocuğa kirve olduysa, kirveliğini yediye tamamlaması, yani yedi çocuğa kirve olması gerektiğidir. Yine anlatılanlara göre, yedi çocuktan fazlasına kirve olmak da katiyen yasaktır (KK-1).

Ahıskalı Türkler arasındaki kirve geleneğinin kökeni konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan birine göre, kirvelik Peygamber efendimizin sünnetidir. Diğer bir görüşe göre de bu gelenek Hz. İbrahim'den gelmektedir. Hz. İbrahim, Allah'tan sünnet olması için vahiy alır ve arkadaşının dizleri üzerine oturup kendisini sünnet eder. Böylece arkadaşı İbrahim Peygamberin kirvesi olur. Bu anlatıların Ahıska'da söylenegelen anlatılar mı olduğu yoksa Ahıskalı Türklerin sürdükleri bölgelerdeki yerli halklardan duydukları anlatılar mı olduğu konusunda kesin bilgilere ulaşmak mümkün görünmemektedir.

Eski dönemlerde sünnet merasimlerinde pek görülmeyen çalgılı düğünler artık kaçınılmaz bir hâl almıştır. Bu tür sünnet düğünlerinin yaygınlaşmasında Türkiye'deki sünnet düğünlerinin etkisi önemlidir. Çünkü Türkiye'de çalgılı sünnet düğünleri de oldukça yaygındır. Örneğin, Bolu'da davul ve zurna ile birlikte özellikle köçeklerin olduğu sünnet düğünleri yaygındır (bolu.gov.tr).

Düğün günü çocuğu öncelikle güzelce yıkarlar ve en güzel elbiselerini giydirirlerdi (KK-1). Eskiden sünnet için özel bir giysi yoktu ancak zamanla özellikle Türkiye'de yaşamaya başlayan Ahıskalı Türkler buradaki âdetleri benimsemeye başladılar ve buradaki sünnet kıyafetleri kullanılır hale geldi. Türkiye dışında yaşayan Ahıskalı Türkler arasında da benzer uygulama yine Türkiye'nin etkisiyle yaygınlaşmaya başlamıştır. Sünnet olacak çocuklar son zamanların moda sünnet kıyafetlerin giymektedirler çünkü bu kıyafetlerin büyük bir çoğunluğu Ahıskalı Türklerin işlettiği mağazalarda Türkiye'den getirilerek satılmaktadır. Türkiye'deki geleneksel sünnet kıyafetleri genellikle pelerin, şapka, asa ve üzerinde maşallah yazan bir şerit ile tamamlanan mavi ve/veya beyaz renkli kıyafetlerdir (bursakulturturizm.gov.tr; karabuk.ktb.gov.tr).

Genellikle düğünden önce mevlit (Kuran) okutulur. Daha sonra düğün merasimi gerçekleşir. Kuran okunduktan sonra çocuğu daha önce hazırlanmış olan odaya alırlar. Hem oda hem de odada bulunan yatak süslenmiş olur. Çocuğu yatağa kirvesi yatırır ve koltuklarından tutar. Sünnetçi operasyonu bitirdikten sonra özel hazırlanmış olduğu siyah renkli ilacından nazar değmesin diye çocuğun alınına ve sünnet yerine sürer. Daha sonra çocuğun dedesi sünnet yerini fesikle kapatır. Bu arada sünnet yapılırken çocuğun annesi dışarıda ayağını su ile dolu leğene sokar, bir avucunda da un tutar. Annenin ayaklarını leğende suya sokması sünnet çocuğunun daha az acı çekmesi ya da acı çekmemesi için yapılır. Öte yandan, annenin elindeki un ise, bereketi ve bolluğu simgeler. Anne, artık yetişkin bir erkek olan oğlunun hayatının bol rızıklı ve bereketli olması için bunu yapar. Bu uygulamalar tamamlandıktan sonra çocuğun anne ve babasına *gözaydınlığı* verilir. Merasime gelenler sırayla odaya girip çocuğa para verirler (KK-1). Son dönemlerde Türkiye'deki gibi altın da takılmaktadır.

Ahıska sünnetlerinde verilen yemekler temelde yaşadıkları ülkenin yemek kültürünü yansıtmasına rağmen bugün özellikle Türkiye dışında yaşayan Ahıskalı Türkler arasında pilav olmazsa olmazlardandır ve Ahıskalı Türklerinin geleneksel yemekleri sunulur. Türkiye’de bazı illerimizde de olmazsa olmaz düğün yemekleri vardır. Örneğin Uşak’ta *keşkek*¹, Afyon’da ise *bamya* (afyon.ktb.gov.tr) ister sünnet olsun ister evlilik mutlaka her düğünde sunulan bir yemektir. *Hinkal*, *haçapur* gibi hamur işleri (Seçim ve Kaya, 2019) de Ahıskalı Türkler için vazgeçilmez yemeklerdendir ve genellikle her türlü düğünde servis edilir.

Ahıskalılarda her gelenekte görüldüğü gibi, sünnet merasiminde de şakayla karışık oyunlar ve eğlenceli uygulamalar gerçekleştirilir. Bu eğlencelerden biri de kirveye yapılan bir oyundur. Oyun şöyle gerçekleşir:

“Kirve henüz daha odada çocukla ilgilenirken dışarıda olan konuklar kendi aralarında bir hâkim, bir savcı, iki polis, birkaç kişiyi de şahit seçerler. ‘İçeride bir suç işlendi, kan akıtıldı.’ diyerek polisleri odaya gönderirler. Polisler içeriye girip sanığı, yani kirveyi yakalar ve mahkemenin geçeceği bir meydana çıkarırlar. Kirve sanık sandalyesine oturur ve mahkeme başlar. Hâkim, savcıya sorar: ‘Araştırma sonucu ne buldun? Delillerin, şahitlerin var mıdır?’ Savcı da olayı anlatarak kirveyi suçlar, şahitleri öne çıkararak topladığı delilleri hâkime sunar. Kirve küçük çocuğun kanının akıtılmasına sebep olduğu için suçlanır. Hâkim, kirveyi suçlu bulur ve cezalandırılması gerektiğini açıklar. Ama ortada cinayet olmadığı için suçunu hafifleterek para cezasına çevirir. Kirvede para bulunmadığı için sanık hediye cezasına çarptırılır. Kirvenin daha önce hazırlamış olduğu bavul getirilir. Bavulu misafirlerden birinin açması gerekir. Urba merasiminde olduğu gibi, burada da bavulu açacak olan kişi meclis görmüş, konuşmasını bilen, söz ustası biri olmalıdır. Bavuldan öncelikle çocuğa ve yakınlarına hediyeler çıkar. Daha sonra bavulu açan kişi sırasıyla orada bulunanların hediyelerini çıkartıp göstermeye başlar. Bu hediyelerin arasında yiyecek ve içecekler, ayrıca sigara da bulunur. Yiyecekler arasında kızartılmış tavuk, kavrulmuş et, katmer ve çeşitli meyveler bulunur. Bavuldan çıkarttığı hediyelerin ne olduğunu ve kimlere ait olduğunu tanıttıktan sonra, yiyecek ve içeceklerle sigaraları orada bulunanlara dağıtır. Bazen kirveye satışanlar, onu zor durumda bırakanlar da çıkar. Konuklardan biri ‘Ey arkadaş, böyle ucuz şeylerle kirve olunur mu,

¹ Yazarın kendi gözlemidir.

yeğen kazanılır mı? Biz onu isteriz, bunu isteriz.’ diyerek bazı yiyecek ve içeceklerden veyahut da farklı sigaralardan birkaç çeşidini ister. Ardından ‘Dediklerimizi alıyorsan al ya da çekil, ben kirve olacağım.’ diyenler de olur. Tabii ki kirve geri çekilmeyi göze alamayacağı için istediklerini almak zorunda kalır” (KK-1).

Sonuç

Türk kültüründe sünnet, İslam dininin bir gereği olarak algılanmış olmasına rağmen, sünnet merasimleri hem dinî hem de millî öğeler içeren uygulamalar hâline gelmiştir. Sünnet törenlerinde Kuran okunması, tekbirler getirilmesi gibi uygulamalar sünnetin dinî yönünü gösterirken, sonrasında çalgılı eğlenceler ve eğlencelerde gözlenen yöresel danslar ve/veya oyunlar, yemek ikramı, sünnet çocuğunun özel kıyafetler giymesi gibi uygulamalar da sünnetin millî yönünü göstermektedir.

Her millî uygulama gibi Türk toplumu için sünnet de dil ve kültürün bir aktarıcısı ve dolayısıyla millî benliğin bir koruyucusu olmuştur. 1944 yılındaki sürgünden bu yana değişik ülkelerde ve bölgelerde dağınık olarak yaşamak zorunda kalan Ahıskalı Türkler için de sünnet, düğün gibi gelenekleri onların millî kimliklerini korumalarında oldukça etkili olmuştur. Geleneğin yaşatılmasının ve sürdürülmesinin dil ve kültürün korunması üzerindeki olumlu etkisi Ahıskalı Türkler arasında net bir biçimde görülebilmektedir. Kendilerine ait böylesi geleneklere sahip olmasalardı, sürgünde geçen yetmiş yılı aşkın bir sürede pek çok Ahıskalı Türk kendi kültürünü unutmuş ve asimile olmuş olabilirdi.

Geleneklere sahip çıkmak, onları sürdürmek, elbette, bu geleneklerin hiç değişmeyeceği anlamına da gelmemektedir. Değişen dünyada âdetlerin, geleneklerin ve bunlara bağlı uygulamaların da değişmesi son derece olağandır. Ahıskalı Türklerin sünnet uygulamalarında bazı değişiklikler görülmektedir. Ancak bu değişiklikler geleneği terk etmek değildir, aksine geleneğin güncellenmesi biçimindedir. Bugün dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın, Ahıskalı Türkler, Türkiye’deki gelişmeleri yakından takip edip bunlara ayak uydurmaktadırlar. Ahıskalı Türklerin sünnet gelenekleri Türkiye’deki geleneklerden çok da farklı değildir ve günümüzde bu farklılık neredeyse tamamıyla ortadan kalkmıştır. Ahıskalıların gelenekleri de Türkiye’deki değişimlere paralel bir biçimde değişmektedir. Sünnet

kıyafetlerinden, yemeklere, eğlencelerde çalınan müziklerden sünnet çocuğuna verilen hediyelere kadar pek çok unsur temelde aynı kalmıştır, bir başka ifadeyle korunmuştur, ama içerik olarak değişikliklere uğramış, güncellenmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağarı, Ş. (2018). Gelibolulu Âlî'nin Surnâmesinde Osmanlı Yemek Kültürü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(1): 106-123.
- And, M. İstanbul'da tarihin en görkemli sanat şenliği: Dramatik gösteriler, dans, müzik, geçit alayları.
< <https://core.ac.uk/download/pdf/38314094.pdf>> erişim 24.06.2020.
- Arslan, M. (2002). Osmanlı'da Bir Muhteşem Şenlik: Şehzade Sultan Mehmet'in (III. Mehmet) Sünnet Düğünü. *Türkler Ansiklopedisi Cilt XI*: Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Arslan, M. (2007). Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak: Sûr-nâmeler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 5 (10): 221-258.
- Aydın, A. vd. (2006). Meskhetian Turks An Introduction to their History, Culture and Resettlement Experiences. Washington DC: Center for Applied Linguistics.
- Baykal, E. (2008). Osmanlılarda Törenler. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Büntürk, S. (2007). Rus Türk Mücadelesi'nde Ahıska Türkleri. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Büyükcü, S. N. C. (2015). Toplumumuzda Sünnet Uygulamaları ve Tarihi Gelişimine Bir Bakış. *Çocuk Cerrahisi Dergisi* 29(3):104-120. doi:10.5222/JTAPS.2015.104
- Ceranoğlu, M. ve Özlü, P. G. (2016). II. Abdülhamid Dönemi Sünnet Tören Kıyafetlerinin Fotoğraflara Dayalı İncelemesi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 3(7): 101-116.
- Derleme Sözlüğü (1993) Cilt VIII, 2. Baskı. Ankara: TDK Yayınları.
- Eren, H. (1999). Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Güncel Türkçe Sözlük. <<https://sozluk.gov.tr/>> erişim 29.05.2020.
- Kolukırık, S. (2011). "Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma". *Bilig, Güz 2011, Sayı 59*: 167-190.
- Koriouchkin, L. (2009). "Meskhetian Turks and The Regime Of Citizenship in Russia". *Ethnology* Volume 48, No. 1 Winter: 39-52.
- Korkmaz, G. E. (2004). Sûrnâmelerde 1582 Şenliği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

- Köksal, H. (1991). Güneydoğu illerimizde kirvelik geleneği. II. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri. 20-24 Kasım, Adana: 497-504.
- Kudat, A. (2004). Kirvelik Sanal Akrabalığın Dünü ve Bugünü. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Kurt, Halil ve Açıköz, M. A. (2017). "ABD'de Yaşayan Ahıska Türkleri". Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, IV (1): 107-127.
- Nutku, Ö. (1987). IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öncül, K. (2019). Kültürleşme Açısından Türk Kültüründe Sünnet. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 7 (20): 123-129.
- Önler, Z. (2014). Cerrahiyetü'l-Haniyye'deki Tıp Terimleri Üzerine. Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2. Cilt (Edebiyat, Dil, Kültür). Amasya: KIBATEK.
- Örnek, S. V. (1971). Anadolu Folklorunda Ölüm. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sakallı, E. (2016). Ahıska Edebiyatının Çınarı Mircevat Ahıskalı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sakallı, E. (2019). Ağızlar Arası Etkileşim ve Dil İlişkileri Bağlamında ABD'de Yaşayan Ahıska Türklerinin Ağzı. V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı, 7-8 Kasım 2019, Adana.
- Sakallı, E. ve Özcan, D. (2016). Amerika'da Yaşayan Ahıska Türklerinin Evlenme Âdetleri Üzerine. *Milli Folklor* 109: 233-240.
- Seçim, Y. ve Kaya, M. (2019). Türkiye'de Yaşayan Ahıska Türklerinin Yemek Kültürü. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi* (3)4: 1631-1647.
- Sevinçli, E. (2006). Şenliklerimiz ve Surnamelerimiz: 1675 ve 1724 Şenliklerine İlişkin İki Surname. *Journal of Yaşar University* 1(4): 377-416.
- Sunay, S. (2017). "Sür-ı Hümayun" Defterine Göre 19. Yüzyıl Saray Dügünlerine Dair Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20 (38): 327-342.
- Terzioğlu, D. (1995). The Imperial Circumcision Festival of 1582: An Interpretation. *Muqarnas* 12: 84-100. doi:10.2307/1523225
- Tezcan, M. (1982). Tasavvurî Akrabalık ve Ülkemizdeki Uygulama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 15(1): 117-130.
- TDV İslam Ansiklopedisi.<<https://islamansiklopedisi.org.tr/sunnet--hitan>> erişim 10.06.2020.
- Veyselöglü, A. P. (1999). Ahıska Türklerinin Dramı. Ankara: Ocak Yayınları.
- Yeşildağ, E. ve Büyükcinal, S.N.C. (2004). Yenidoğanda sünnet yapılmalı mı?. *Pediyatrik Cerrahi Dergisi* 18:42-44.
- Yıldırım, E. (2011). Tunceli Alevilerinde Sünnet ve Kirvelik Geleneği Uygulamaları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16(2): 83-99.
- Zeyrek, Y. (2001). Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- <<https://afyon.ktb.gov.tr/TR-63449/sunnet-gelenekleri.html>> erişim 10.06.2020.

Ahıskalı Türklerde Sünnet Geleneği

<<https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63725/sunnet-gelenekleri.html>> erişim 10.6.2020

<<http://www.bursakulturturizm.gov.tr/yazdir?B972B043307F43A101850AB7038C6219>> erişim 10.06.2020.

<<http://bolu.gov.tr/sunnet-gelenekleri>> erişim 10.06.2020.

Sözlü Kaynak

KK-1: Mircevat Ahıskalı, Sirderya/ Özbekistan 1960, Üniversite Mezunu, Şair, Yazar, Araştırmacı.
(Görüşme: 24.08.2019)